

A keresztrejtvény története

Az első keresztrejtvény megalkotóját és keletkezésének pontos idejét nem ismerjük. A legenda szerint egy fokvárosi fegyenc volt az, aki a helyi lapnak felajánlotta „kereszt szó-fejtörőjét”. Victor Orville angol földbirtokos közlekedési kihágás miatt töltötte büntetését a börtönben. Ott, a cella falán az ablakrácsokon keresztül beszűrődő fény által kirajzolt árnyábrát töltötte ki önmaga szórakoztatására. A börtönorvos tanácsára küldte el az ábrát az egyik fokvárosi angol lap főszerkesztőjének, aki fantáziát látva benne közzétette a lapjában. A fejtörő rövidesen óriási sikert aratott az olvasók körében, és Orville egymás után kapta az újságoktól a megrendeléseket. Mire kiszabadult, hatalmas vagyonra tett szert ötletéből.

A mai értelemben vett keresztrejtvény megszületését hivatalosan mégis 1913. december 21-ére datáljuk, szülőatyjának pedig a liverpooli származású Arthur Wynne-t tekintjük, aki a New York World magazin vasárnapi mellékletében tette közzé szókeresztözös játékát. A szórakozás rovatban megjelent feladványt egy középen üres, gyémánt alakú négyzethálóban helyezte el, alatta megadta a meghatározásokat, a **FUN** szót segítségként előre kitöltötte. Keresztrejtvényei ezután heti rendszerességgel jelentek meg a magazin hasábjain, s más újságok is közölni kezdték a játékos kedvű olvasók körében gyorsan népszerűvé vált feladványokat. Az olvasók a helyes megfejtést keresve megrohmozták a könyvtárakat is, a New York-i közkönyvtár 1921-ben már arról panaszkodott, hogy a szótárakra és enciklopédiákra vadászó rejtvényfejtők elriasztják a kézikönyveket tanulásra használó diákokat.

Akadnak persze szkeptikusok, akik nem jósoltak nagy jövőt a gyermekjátékból felnőttek szenvedélyévé vált időtöltésnek. Több lapban viccekkel tették nevetségessé a rejtvényfejtést, de népszerűvé válását már semmi sem akadályozhatta meg. 1924-ben piacra dobták az első keresztrejtvény-könyvet, ami óriási sikert aratott.

1925-ben a keresztrejtvény Magyarországra is megérkezett. Kristóf Károly újságíró a Ma Este című képes hetilap szerkesztőségében figyelt fel az angol Daily Mail hasábjain egy ideje megjelenő, furcsa, Crossword-Puzzle feliratú ábrákra. Megmutatta kollégáinak, akikkel úgy gondolták, hogy egy világlap nem véletlenül közöl ilyesmit, érdemes lehet átvenni és magyarra fordítani. Az angol minta alapján Kristóf elkészítette a keresztzórejtvény (ahogy az angoltól fordították) hazai változatát.

A keresztrejtvények 1944-ben még a hadtörténetbe is bekerültek. A második világháború idején szigorú cenzúrát vezettek be az angliai sajtótermékekre. Az újságokban nem jelenhettek meg a lebombázott épületekről szóló fényképek és a hadi helyzetről szóló részletes beszámolók. Így akarták elkerülni, hogy bármiféle katonai jelentőségű információ a németek kezére jusson. Azonban az újságoknak volt egy rovata, amelyet még a cenzúra is békén hagyott: a keresztrejtvény. A korábban is népszerű keresztrejtvények igazi aranykorukat élték ebben az időben. Kiválóan alkalmas időtöltésnek bizonyultak az óvóhelyeken, vagy éppen az élelmiszerboltok előtti sorban állással töltött órák idején.

1942-ben aztán egy különös egybeesés mégiscsak keresztrejtvényekre irányította a brit kémelhárítás figyelmét. A szövetséges csapatok hírszerzői (szintén rejtvényfejtők) megdöbbenve konstataáltak, hogy a brit The Daily Telegraph keresztrejtvényeiben rendre feladványként szerepelnek a tervezett normandiai partraszállással kapcsolatos titkos kódnevek, sőt négy nappal a hadművelet megkezdése előtt éppen az egész akció fedőnévének választott Overlord szót kellett megfejteni. A rejtvényeket összeállító középiskolai tanárt kihallgatták, de ártatlannak bizonyult. Csak négy évtized után derült ki, hogy a szavak a tanár egyik diákjának ötletére kerültek a rejtvénybe, aki a katonai táborok környékén lődörögve hallotta őket.

A keresztrejtvény évszázados története során a rejtvénykészítők a feladványok számos típusát alakították ki. A Guinness Rekordok Könyve szerint az eddigi legtermékenyebb rejtvénykészítő az angol Roger Squires, aki 2013. június 30-ig 74 634 rejtvényt állított össze, ehhez kb. két és negyed millió magyarázatot adott meg. Ő tartja a keresztrejtvényben publikált leghosszabb szó rekordját is, a helyes megfejtéshez az 58 betűs walesi kisváros, nevét kellett lebetűzni.

Február 3-án ünnepeljük a magyar rejtvényfejtők napját annak emlékére, hogy ezen a napon jelent meg először 1957-ben a Füles szórakoztató rejtvénymagazin. A hazai rejtvényfejtő-mozgalom egyedülálló abban, hogy évente több mint 20 országos versenyt rendeznek meg, melyből az egyik non-stop, azaz 24 órás. A nemzetközi versenyeken számtalan érmet nyertünk, az egyik legkiemelkedőbb versenyző Madarassy Pál, aki 2007-ben egyéniben világbajnok lett.